

IV.

Csongrádi munkáslakások.

H. A

C s o n g r á d

Érdemes főmester !
Szeretett testvéreim!

Midőn legelőször foglalom el kedves körötökben a felolvasó-asztalt, megismertetem veletek a Csongrádon felépített munkásvárost. Talán a mai földműves socialis mozgalmak idején megérdemli e tárgy a közfigyelmet, ítéljétek meg, szeretett testvéreim ! nem volna-e érdemes Csongrádot az Alföld más községeiben is példa gyanánt venni.

Nem a local-patriotismus beszél belőlem, midőn állítom, hogy a csongrádi viszonyok utánzásra méltók, haneni azon tapasztalat, hogy míg a paraszt socialismus az egész vidéken rombol, a vásárhelyi munkás tétlenül hever, házát eladja, addig Csongrádon rövid 2 év leforgása alatt 100 munkás épített magának hajlékot és 2000—3000 szorgoskodik Nyitramegyében és más helyeken, bizonyítva a csongrádi munkás rendkívüli szorgalma, felülmúlhatatlan kitartása, ügyesége, rendszeretete és békés türelme mellett.

E jelenség oka nem az egyénekben rejlik, hanem a viszonyokban. Vétenék az igazság ellen, ha a hm vásárhelyi munkást, mint egyént, nem helyezném teljesen egyenlő sorba a csongrádival. Éppen ezért annál inkább okolnom kell a jelenségek különböző voltaért a viszonyokat.

Nem ösmerem eléggé H.-M.-Vásárhelyt, de annyit mégis hajlottam az ottani viszonyokról, hogy ott a teljesen vagyontalan munkás is súlyos egyházi adóra van kötelezve s ezen felül még magas tandíjat köteles az egyháznak az általa fenntartott elemi iskolák használatáért fizetni; és hogy aránytalanul nagy az ingatlan vagyonnal vagy üzlettel, iparral nem bíró családfők száma.

Ezzel szemben Csongrádon a párbért a község megváltotta, egyházi adót senki sem fizet, a plébános és kántor a község pénztárából kap fizetést, az iskolákat a község tartja fenn és nemhogy tandíjat, de mégbeiratási díjat és tanítói nyugdíjilletéket sem kell fizetni; 4000 adófizetővel szemben pedig csupán 600 azon családfők száma, kik évi 1 firt napszámos-adón túl más adóval megróva nincsenek.

A birtok a socialismusnak, a jó iskola minden tévtannak ellensége, eme tételek mellett igazolnak a csongrádi viszonyok is.

Nekünk csongrádiaknak nagy eszközök nem állnak rendelkezésünkre, de a XIX. század végén egyáltalán nincs elég erő a tömeges nyomor megszüntetésére. Küzdött az ellen Hirsch báró az ő töméntelen millióival, hadi lábon él vele kormány és társadalom, biz az azért nincs kiirtva, a földszinéről.

S amíg ez minden jó érzésű emberre nózve elszomorító, némileg annak tudata, hogy a nyomor bekövetkeztének elhárításához néha csekély eszköz is elegendő s aki jóakarátulag, idejében kíván segíteni, annak a segélyezetttek tömegének energiája, képessége, akarata és minden jó tulajdonsága is teljes mértékben rendelkezésére áll.

Csongrádon a lakások elégtelen volta éppen a vagyontalan munkásokra volt a leg súlyosabb csapás.

Egész családok egészségének és erkölcsi életének rovására s az alföldi ember minden tradíciójának és egyéni hajlamának el lenére, egy szobába két család is összeszo-

mit. E nyomorult lakásért mégis 30 frtot kellett fizetni.

Megnépesültek a szőlők gunyhói és a község külterületének lakásra nem igen alkalmas épületei.

Én, mint Csongrád község jegyzője, 1892. év óta ismételve tettem előterjesztést és lankadatlanul küzdöttem, hogy a község terjedésére hagyott földekből házhelyek hasittassanak ki s árverésen adassanak el.

Azonban községi tulajdont képező ingatlan birtok eladásáról lévén szó, annyi alakszerűséget kellett betartanunk, hogy az ügy a vármegyén csak 1893. évben került tárgyalás alá.

Minthogy pedig akkor éppen azon egy gyűlésen a Hegyi-Sima-párt dominált, az indítvány meg is bukott.

Újra előről kellett tehát kezdenem. A községi közgyűlésen, akkor már a szükség kényszere alatt, Hegyi is pártolta javaslatomat, de ellene támadt dr. Szarka Mihály és azt az 1894. január havában tartott közgyűlésen újra megbuktatta.

Másnap, volt főnököm Újhelyi Nándor ügyvéd, egy kötény nélküli igaz szabadkő-

míves társaságában felkerestem id. Piroska István volt községi bírót s reá bírtam, hogy a község körtöltésén belül fekvő mintegy 10 hold kiterjedésű első osztályú szántóföldjét házhelyeknek ossza ki és azok eladásával engem bizzon meg.

A föltételek a következők voltak: Piroska a házsorok között 10 öl széles utcát ingyen ad a házhelyvevőknek, azok csupán a házhely részére kijelölt 200—200 tű-öl földért fizettek ölenként 80 krt. összesen tehát 160 frtot.

Aki a vételárt nem tudta kifizetni, ahelyett azt az igazgatásom alatt álló „Csongrád városi Takarékpénztár” fizette ki. A vevő e takarékpénztárnak, a hátralék után 7% kamatot tartozott fizetni. A Csongrád városi takarékpénztárnak 77 fél 9067 frt vételár után a legpontosabban fizette a 7%-os kamatot. Jóformán ennyire redukálódik azon segély, melyben én a munkásokat hajlékuk létesítésében segítettem s most 2 év múlva 100, kerttel övezett, lakályos, csinos, tiszta, szép ház hirdeti az eszmének, valamint a csongrádi munkásoknak életrevalóságát.

Itt közlöm egy legegyszerűbb munkások költségvetését is :

Az 5 ö. h. 3 ö. széles ház fala	20 frt.
Tetőzet	150 frt.
2 ablak	3 frt.
2 ajtó	10 frt.
5 tűzfal téglából	12 frt.
Összesen:	195 frt.

Az így felépült városrész a föld volt tulajdonosa után Piroska városnevet nyert. Örömmel és teljes megnyugvással tekintek e munkára, mely mindenkire csak áldást hozott s szíves örömet feledek azon erős támadásokat, melyeknek a Piroska város létesítéseért Csongrád község képviselőtestületében kitéve voltam. Csemegi Antal akkori községi bíró parancsszavára egy ízben az előljáróság az építkezést a Piroska városban be is tiltotta. De mellettem döntött a vármegye és a miniszter.

A munkások pedig az érdekükben küzdeket állandó ragaszkodásukkal jutalmazták meg, minek egyik jele gyanánt az új bíróválasztáson Csemegi ellenében újra id. Piroska Istvánt juttatták győzelemre.